

Demokratia- ja julkisoikeusosasto

Pöytäkirja

VN/13668/2019

23.4.2020

VALTIONEUVOSTON PERUS- JA IHMISOIKEUSVERKOSTON KOKOUS

Aika 23.4.2020 klo 10-12

Paikka Skype-kokous

Osallistujat	Puheenjohtaja	Johanna Suurpää	OM
	Jäsenet:	Päivi Pietarinen	VNK
		Tarja Kangaskorte	UM
		Krista Oinonen	UM
		Timo Makkonen	OM
		Krista Sirén	SM
		Ilkka Ojala	PLM
		Jouko Narikka	VM
		Satu Heikkinen	OKM
		Mikael Åkermarck	LVM
		Päivi Kantanen	TEM
		Riitta-Maija Jouttimäki	STM
		Niina Kilpelä	YM
	Asiantuntijat:	Minna Ruuskanen	OKV
		Sirpa Rautio	IOK
	Sihteeri:	Valpuri Tarkka	OM
	Muut osallistujat:	Kaisa Tiusanen	OM
		Hanna Rönty	OM
		Janette Sorsimo	UM
		Rauno Merisaari	UM

1 Kokouksen avaus

- Kokous avattiin klo 10.02. Puheenjohtaja toivotti niin uudet kuin vanhat jäsenet terve tulleiksi uudelle toimikaudelle ja totesi verkoston toiminnalla olevan hyvä ja aktiivinen perinne. Kannustettiin jäseniä tuomaan asioita verkoston käsittelyyn.
- Käytiin läpi kokouksen läsnäolijat ja lyhyt esittelykierros.

2 Edellisen kokouksen pöytäkirja (N/A)

Postiosoite

Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite

Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin

Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi

Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet

E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

3 Verkoston tehtävät

- Käytiin läpi verkoston asettamispäätöstä ja verkoston tehtäviä. Puheenjohtaja korosti olevan tärkeää, että verkostossa ovat mukana kaikki tahot – asiantuntijat ja ministeriöt, sillä perus- ja ihmisoikeudet ovat horisontaalisia luonteeltaan ja koskettavat jokaista. Verkoston avulla vahvistetaan toimijoiden välistä vuoropuhelua. Verkoston jäsenet edustavat koko organisaatiotaan ja välittää relevanteille tahoille tiedot. Arvioissa kahdesta edellisestä verkostosta niiden toimintaa on pidetty onnistuneena.
- Sihteeristö avasi lyhyesti kevään kokousaikataulua. Painopiste tulee olemaan perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman ja ihmisoikeusselonteon valmistelun ohjauksessa ja toimeenpanossa sekä kansainvälisessä seurannassa. Seuraavissa kokouksissa on tärkeä vastata myös muihin tarpeisiin. Toistettiin verkostolla olevan hyvä ja aktiivinen perinne siihen, että jäsenet tuovat oman ministeriönsä asioita tiedoksi tai käsiteltäväksi verkostoon. Kannustettiin laittamaan sihteeristölle alustavia ehdotuksia teemoista, jotka olisivat syksyn kokouksiin relevantteja. Koronatilanteesta johtuen ainakin seuraava kokous tullaan käymään Skypen välityksellä.

4 Kolmannen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelu; Kaisa Tiusanen ja Hanna Rönty, OM

- Tiusanen/OM esitteli perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelua. Ohjelma on Suomessa kolmas laatuaan, perustuu hallitusohjelmakirjaukseen ja on mukana hallituksen toimintasuunnitelmassa. Arvio toisesta toimintaohjelmasta on valmistumassa loppukeväästä tai alkukestästä. Toivottiin aktiivista keskustelua ohjelmasta työn ollessa vasta alkuvaiheessa.
- Esiteltiin ohjelman sisältöä. Keskiössä tulee olemaan kokonaisvaltaisen perus- ja ihmisoikeusindikaattorimallin kehittäminen. Isona haasteena on tietopoja, joten indikaattorit on tärkeä kytkeä mahdollisimman hyvin jo olemassaoleviin prosesseihin. Toivotaan ministeriöiden yhteistyötä, jotta lopputuloksesta tulisi hyödyllinen ja se tukisi tietoon perustuvaa päätöksentekoa. Indikaattoritieto tullaan keräämään jo toimintaohjelmakaudella, joten lopputulos on käytettävissä oleva, ei pelkästään teoreettinen malli. Todettiin aikataulun olevan tiukka, sillä periaatepäätös toimintaohjelmasta viedään valtioneuvoston käsittelyyn jo tämän vuoden puolella.
- Ilmoitettiin ohjelmaa varten asetetun asiantuntijatyöryhmän työstä. Erillinen työryhmä on asetettu aiemmista kerroista poiketen asiantuntemuksen vahvistamiseksi ja se raportoi verkostolle toimistaan.
- Rönty/OM täydensi Tiusanen/OM esittelyä selostamalla jäsenille jaetusta tietotarvekartoituksesta. Tarkoituksena on kuulla jäsenien kautta ministeriöiltä ja asiantuntijoilta, mitä tarpeita heillä on perus- ja ihmisoikeuksia koskevaan tietoon ja mitä mahdollisia tietolähteitä organisaation sisällä on, joita voisi hyödyntää indikaattorityössä. Vastaukset tulisi lähettää 15.5. mennessä suunnittelija Valpuri Tarkalle.
- Esiteltiin verkostolle jaettua, kehikon taustaksi suunniteltua elämänaluemallia, jonka alle indikaattorit tulaisiin rakentamaan. Täsmennettiin, että malliin on sen verkostolle jakamisen jälkeen lisätty elämänalueiden alle esteettömyys, saavutettavuus, ihmisoikeuskasvatus ja –koulutus sekä itsemääräämisoikeus. Myönnettiin, että prosessin aikana voidaan joutua priorisoimaan eri elämänalueista, riippuen saatavilla olevista indikaattoreista. Kehikkoa voidaan muuttaa myös verkoston jäsenten palautteen perusteella.

- Käytiin läpi myös kuulemissuunnitelma. Koronaviruspandemiasta johtuen tiedossa ei ole laajoja kuulemistilaisuuksia keväälle, vaan sidosryhmiä kuullaan verkkolomakkeen ja puhelinhaastattelujen kautta. Syksyn mahdollisten työpajojen sekä lausuntokierrosten osalta ministeriöiden rooli on tärkeä. Hankesivulta löytyy julkinen materiaali, jota voi käydä seuraamassa ja jonne myös sidosryhmillä on pääsy. Korostettiin verkoston hyväksyntää elämänuemallille, jotta kuulemiskierroksilla voidaan edetä.
- Puheenjohtaja kiitti esittelijöitä ja totesi, että toimintaohjelmissa on jatkumon ohella tärkeää pitää dynamiikkaa yllä ja siksi nykyinen ohjelma lähtee eri pohjalta kuin aiemmat. Käyttökelpoiset indikaattorit ovat olennaisia ja siksi verkoston aktiivinen panos tietotarvekartoitukseen on toivottavaa.
- Esittelyjen jälkeen käytiin keskustelua Skypeä suullisesti ja kirjallisesti. Verkostolta saatiin vahva tuki elämänuemallille ja sen perusoikeusjaottelulle sekä sille, että uusia lähestymistapoja kehitetään. Verkostosta kehoitettiin lisäämään verkkolomakkeeseen taustoittava esittelyosuus indikaattorityön kehityksestä. Todettiin kommenttien puoltavan sisältöä ja mahdollisuuksia edetä hankkeessa.

5 Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteon valmistelu; Rauno Merisaari, UM

- Merisaari/UM esitteli VN:n ihmisoikeusselonteon alustavaa sisältöä. Selonteko sisältyy hallituksen toimintasuunnitelmaan, ja sen tarkoitus on kulkea ajallisesti PIO-ohjelman kyljessä ja dokumenttien täydentää toisiaan. Verkosto voisi näin toimia valvojana sille, että näiden kahden muodostama kokonaisuus toimii.
- Selonteko oli viimeksi hyvin yksityiskohtainen, mutta tällä kertaa on tarkoitus tehdä linjauspaperi, josta käy ilmi nykyinen toiminnallinen perus- ja ihmisoikeuskenttä. Selonteon luettavuuden ja ymmärrettävyyden kannalta tavoitteena on nyt myös lyhyempi sivumäärä.
- Esiteltiin alustavat kehityskulut, joiden alle voitaisi koota monipuolisesti valtioneuvoston toimintaa. Tarkoitus ei ole tehdä erottelua kansainväliseen, kansalliseen ja EU-tasoon, vaan lähestyä ihmisoikeustilannetta ilmiöpohjaisesti. Näitä ilmiöitä olisivat sääntöperustainen kansainvälinen yhteistyö ja oikeusvaltiokehitys, kestävä kehitys ja ihmisoikeudet, digitalisaatio ja ihmisoikeudet sekä yhdenvertaisuuden edistäminen, joista viimeisin oli myös viime selonteon kantava teema.
- Sorsimo/UM jatkoi esittelemällä valmistelusuunnitelmaa. Todettiin koronatilanteen vaikuttavan valmisteluaikatauluihin ja –tapoihin. Pyrkimyksenä on ripeyttää ja yksinkertaistaa kuulemismenettelyjä mm. lausuntopalvelu.fi-palvelua hyödyntäen. Kohta 6 kuulemisten aikataulusta on aikaistettu niin, että lausuntokierros ja kansalaispalaute on tarkoitus kerätä jo touko-kesäkuussa. Näin tulokset palvelisivat syksyn kuulemisia. Samalla kuulemisprosessi olisi aidosti osallistava ja kevään kierroksista saatuja tuloksia voitaisiin hyödyntää syksyllä.
- Sorsimo/UM esitteli verkkokyselyluonnoksen. Aiemman selonteon perusteella tehdään kartoitus, miten selonteon kehittämissuosituksia ja minkälaista ihmisoikeuspolitiikkaa on toimeenpantu. Kyseessä ei kaiken kattava selvitys vaan taustaa nykyiselle selonteolle. Kohderyhmänä ovat ministeriöt, viranomaiset ja laillisuusvalvojat ja tarkoitus on avata kyseinen lomake toukokuun alussa. Pyydettiin verkostolta kommentteja kartoituksesta.
- Esityksen jälkeen käytiin asiasta keskustelu. Puheenjohtaja totesi OM:n pitäen oikeusvaltiota ja sääntöpohjaista järjestelmää esillä, sillä Suomi on näiden kannattaja. Teemaan voidaan linkittää Suomen vahvuuksia ja haasteita, esimerkiksi oikeusvaltion toimivuus kriisiaikoina. Oikeusvaltioperiaatteen esiin tuominen sai muiltakin jäseniltä kannatusta. Etenkin EU-

puheenjohtajuuskaudella korostunut demokratian, oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien tripodi on luontevaa ottaa selontekoon mukaan. Lisäksi kestävään kehitykseen liittyen esille tuotiin Agenda2030 ja sen tarjoamat sitoumukset.

- Keskustelussa nousivat esiin myös koronatilanne ja sen aikana tehtyjen toimien mahdollinen huomiointi selonteossa. Eri ministeriöissä on menty niiden ala huomioiden eri näkökulma, kuten terveys tai julkinen talous edellä, mikä nostatti laajempaa keskustelua siitä, kenen näkökulmasta perus- ja ihmisoikeuksia arvioidaan ja voitaisiinko nämä vaihtoehdot näkökulmat ottaa mukaan selontekoon. Koronan jälkeen moni kysymys on varmasti eri asennossa, mistä johtuen on vielä epäselvää, voidaanko jo selonteon aikana analysoida tilannetta. Myönnettiin tilanteen välittyvän kuitenkin väistämättä jollain tavalla selontekoon. On hyvä pohtia mahdollisesti eri oikeuksien välistä suhdetta ja punnintaa.
- Todettiin, että EU- ja kansainvälisellä tasolla tiettyjen maiden koronan aikaiset poikkeustoimet herättävät huolta ja tilannetta seurataan eri toimijoiden tahoilta, mm. EU ja EN.
- Rautio/IOK mainitsi IOK:n sivuilla olevan koottuja suosituksia koronatilanteeseen liittyen.
- Voitiin todeta verkoston ilmaiseen keskustelussa kannatuksensa selonteon valmistelun jatkamiselle. Keskustelussa suositeltiin, että kartoituksen kysymyspatteristossa eriteltäisiin vielä kansainvälinen ja kansallinen taso vastausten kohdistamisen helpottamiseksi, sillä toimintakenttä näillä tasoilla voi poiketa toisistaan. Muut mahdolliset kommentit verkkokyselystä tai selonteosta pyydettiin seuraavan viikon alkuun mennessä.

6 Muut asiat

- Kangaskorte/UM esitteli ihmisoikeuspolitiikan yksikön ajankohtaisia aiheita. Neuvoa-antava kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunta on asetettu ja sen toiminta on tarkoitus käynnistää toukokuun aikana. Kerrottiin Suomen kampanjan ihmisoikeusneuvostoon kaudelle 2022-24 olevan koronan johdosta nyt hieman odotustilassa. Tällä hetkellä länsimaiden ryhmässä ehdokkaita on yhtä monta kuin tarjolla olevia paikkoja, mutta kilpailua paikasta saattaa tulla myöhemmin, jolloin kampanjointi tarpeen. Lisäksi kerrottiin koronan aiheuttamista haasteista ihmisoikeuskentällä ja nostettiin esiin huoli ihmisoikeuspuolen rahoituksen riittävydestä, etenkin kun ihmisoikeusongelmat saattavat tilanteen johdosta jopa lisääntyä.
- Rautio/IOK ilmoitti kolmannen ihmisoikeusvaltuuskunnan nimittämisestä ja sen asiantuntemuksen hyödyntämisestä EU-komissiolle menevässä oikeusvaltiokyselyssä. IOK kysyi lisäksi, menevätkö perus- ja ihmisoikeuksien huomioimiseen koronatilanteessa liittyvät suositukset aidosti käyttöön ja tiedoksi viranomaisille. OM:n osalta todettiin, että työtahti on luonut haasteensa, mutta parhaan mukaan pyritään huomioimaan suositukset ja on hyvä, että ne ovat koottuna yhteen paikkaan. Niistä voilla hyötyä myös myöhemmin, kun tilannetta analysoidaan.
- Heikkinen/OKM kertoi tuoreesta ministeriönsä hallinnonalan kestävä kehityksen linjauksesta. Linjaus sisältää Agenda2030-tavoitteiden edistämisen ja mm. sivistyksellisten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteuttamisen. Linjaus löytyy verkkosivuilta sekä kampuksesta.
- Ruuskanen/OKV kertoi koronan aiheuttamasta lainsäädäntöpaineesta. Lisäksi toivottiin, että ministeriöissä tehtäisiin jo nyt mahdollisuuksien mukaan seurantaa siitä, mitä koronan aikana on opittu, jotta tietoa on saatavilla jatkoa varten.
- Puheenjohtaja listasi lopuksi OM:n hallitusohjelmaan pohjautuvia PIO-hankkeita, mm. vanhusasiavaltuutetun tehtävän valmistelun todettiin käynnistyneen.

7 Kokouksen päättäminen

- Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 12.00.